

Зімін М. В.

суддя Жовтневого районного суду
м. Кривий Ріг

Дніпропетровської області

аспірант кафедри

цивільно-правових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

**ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО
НА СТРАХОВІ ВИПЛАТИ В РАЗІ ВТРАТИ ГОДУВАЛЬНИКА
ЗА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВИМ ДЕРЖАВНИМ СОЦІАЛЬНИМ
СТРАХУВАННЯМ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ, ЩО СПРИЧИНИЛИ
ВТРАТУ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ**

Важливою складовою частиною функціонування суспільного ладу будь-якої держави є її соціальна система, під якою розуміють єдність соціальних спільнот, об'єднань (організацій), тобто соціальну структуру суспільства та Конституційне право 59 відносин між ними: відносин різних соціальних груп, праці та капіталу, міста і села, виробників і споживачів, різних етнічних груп тощо [1, с. 58–59].

Положення статті 1 Конституції України закріплюють положення про те, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [2].

Основною метою соціальної держави вбачається проведення такої соціальної політики, яка орієнтована на зміцнення соціальної справедливості у суспільстві, забезпечення не тільки юридичної, а й матеріальної рівності його членів або ж зведення до мінімуму майнового розшарування населення [3, с. 386].

У рішенні Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 визначено, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України, виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги – принципам пропорційності і справедливості [4].

Одним із елементів соціального захисту населення є загальнообов'язкове державне соціальне страхування, до складу якого

входить загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (далі – страхування від нещасного випадку).

Невід'ємною частиною соціально-економічної політики України є не тільки розвиток та удосконалення загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку, але й і членів їхніх сімей, адже останні через небезпечні виробничі фактори, складність та особливості професійної діяльності застрахованих осіб можуть піддаватись соціальним ризикам, до яких належить втрата годувальника. Захист і підтримка з боку держави членів сімей в разі смерті застрахованого є найважливішою темою в межах забезпечення соціальних гарантій.

Законодавцем у статті 9 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» закріплено права, обов'язки та відповідальність застрахованих осіб [5].

Відповідно до положень п. 1 ч. 2 ст. 2 цього Закону термін «застрахована особа» вживається в розумінні Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Отже, за визначенням, наведеним у Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», застрахованою особою треба вважати фізичну особу, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачується чи сплачувався у встановленому законом порядку єдиний внесок [6]. Перелік осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку, визначено статтею 29 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Згідно з чинним законодавством непрацездатні особи, які на день смерті потерпілого мали право на одержання від нього утримання, а також дитина, яка народилася протягом не більше ніж десятимісячного строку після смерті потерпілого не відносяться до кола застрахованих осіб за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, оскільки вони не є стороною такого виду страхування та фактично є третіми особами у таких правовідносинах.

Виходячи з аналізу положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», члени сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті, не мають законодавчо закріплених прав, обов'язків та відповідальності, аналогічно до застрахованих осіб за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку.

За даними Пенсійного фонду України за I півріччя 2023 року, у страховика перебувають на обліку 6412 осіб, які отримують страхові виплати в разі втрати годувальника [7].

До прав осіб, які отримують страхові виплати в разі втрати годувальника, згідно із статтею 37 Закону України «Про загальнообов'язкове

державне соціальне страхування», треба віднести правона отримання у разі настання страхового випадку страхових виплат, передбачених цим Законом [5].

Цілком очевидно, що застрахована особа загалом обов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку усвідомлює можливість настання такого соціального ризику, як її смерть у процесі виконання нею трудових обов'язків. Зі свого боку, застрахована особа обґрунтовано розраховує на соціальний захист осіб, які перебувають на її утриманні, в разі настання означеного соціального ризику.

Відсутність законодавчого закріплення гарантованих конкретних прав, обов'язків та відповідальності членів сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті, негативно відбивається на дотриманні соціальної справедливості у суспільстві.

Розглянемо аналогічні положення статті 22 Закону України «Про страхування», які визначають, що у разі смерті страхувальника, який уклав договір особистого страхування на користь третіх осіб, його права і обов'язки можуть перейти як до цих осіб, так і до осіб, на яких відповідно до закону покладено обов'язки щодо охорони прав і законних інтересів застрахованих [8].

Як загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку, так і особисте страхування на користь третіх осіб, має особистісний характер та отримання страхових виплат може здійснюватися третіми особами.

Враховуючи схожість основних принципів означених вище видів страхування нам виявляється за доцільне здійснення законодавчого закріплення прав, обов'язків та відповідальності членів сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті.

Наведене нами дослідження дає змогу вважати, що до прав членів сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті, треба віднести такі: безоплатне отримання інформації про порядок витрачання страхових коштів соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку, а також роз'яснень з питань соціального страхування; отримання у разі настання страхового випадку страхових виплат, передбачених цим Законом; участь у розслідуванні страхового випадку, у тому числі за участю представника профспілкового органу або своєї довіреної особи; оскарження дій страховика, щодо надання страхових виплат; судовий захист своїх прав.

Збалансованим, на нашу думку, видається законодавче визначення таких обов'язків членів сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті, а саме: надання страховику достовірних документів, на підставі яких призначаються страхові виплати відповідно до цього Закону; своєчасне повідомлення страховика про обставини, що впливають на умови або зміну розміру страхових виплат.

Обов'язки повинні кореспондуватись із відповідальністю членів сім'ї застрахованої особи, в разі її смерті. Отже такі особи повинні нести

відповідальність згідно із законом за незаконне одержання з їх вини (підроблення, виправлення в документах, надання недостовірних відомостей тощо) страхових виплат за соціальним страхуванням.

Список використаних джерел:

1. Бакумова О. С., Гудзь Т. І., Марчук М. І. Конституційне право : підручник. Харків, 2019. 484 с.
2. Конституція України : ухвалена на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.11.2023).
3. Козюбра М. І. Загальна теорія права : підручник. Київ : Ваїте, 2015. 392с.
4. Конституційний Суд України: рішення від 25 січня 2012 року справа № 3-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text> (дата звернення: 11.11.2023).
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 верес. 1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#n1256> (дата звернення: 11.11.2023).
6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 11.11.2023).
7. Звіт про роботу органів Пенсійного фонду України за I півріччя 2023 року. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2160095-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-i-pivrichchi-2023-roku/>
8. Про страхування : Закон України від 7 берез. 1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#n377> (дата звернення: 11.11.2023).

Золотухіна Л. О.

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Законом України «Про медіацію» було визначено, що сфера його дії поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведення медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі трудових [1]. Щодо індивідуальних трудових спорів, то відповідні зміни були внесені у КЗпП України. Щодо колективних трудових спорів, поки це питання ще не вирішено.

Колективні інтереси працівників виявляються якраз у вирішенні колективного трудового спору, при регулюванні якого спостерігаються певні